

Dr. Lilijana Burcar

Filozofska fakulteta, Univerza v Ljubljani

PASTI LIBERALNEGA FEMINIZMA V POLJU LITERARNEGA

Fallacies and Shortcomings of Liberal Feminism in the Literary Field

IZVLEČEK

Prispevek osvetljuje osnovne pasti in zablode privzemanja temeljnih podmen liberalnega feminizma v našem prostoru, kar je vse bolj vidno tudi v polju literarnega, in s tem povezane socializacije mladega bralstva. Liberalni feminizem za razliko od systemskega ne razkriva, še manj pa naslavlja strukturne vzroke, ki botrujejo systemski odrinjenosti in drugorazrednosti žensk v kapitalističnem patriarhalnem družbenem redu. Slednjega pomaga vzdrževati s svojim ozkim, biološko esencialističnim poudarkom na t. i. ženskih kvotah. Tako naj bi že preštevanje žensk na nekaterih vodilnih položajih samo po sebi delovalo kot merilo vsesplošne emancipacije vseh žensk, kljub temu da sočasno potekata sistematično krčenje in razgradnja javnega sektorja. Kot dokazuje systemski feminizem, je prav od dostopnosti in razvejanosti slednjega odvisna tudi stopnja emancipacije žensk tako v javni kot zasebni sferi. V polju literarnega se zapadanje temeljnim podmenam liberalnega feminizma odraža na ravni golega preštevanja deklških likov kot tudi avtoric, kar ima, kot dokazuje prispevek, za ozaveščenost pedagoškega kadra in razgledanost mladega bralstva enako zavajajoče učinke kot uradno vodena politika na ravni kapitalistične države.

Ključne besede: systemski feminizem, liberalni feminizem, mladinska/otročka književnost, biološki esencializem

ABSTRACT

The article sheds light on the basic fallacies and shortcomings of liberal feminism, a strand of Western feminism that has been unquestioningly adopted as part of official governmental policies following the destruction of socialism and the ousting of systemic feminism. Unlike systemic feminism, liberal feminism does not rest on the investigation of structural causes of women's systemic marginalization and their othering in capitalist patriarchies. With its narrow and biologically essentialist emphasis on women's quotas, liberal feminism avoids this issue, thus helping to maintain the status quo in capitalist patriarchies. It does so by merely advocating in favour of (a handful of) more women occupying the so-called positions of power, primarily in managerial and political top job positions. This it offers as a litmus test of women's progress and empowerment in general despite the fact that the majority of women are facing a major downsizing and shrinking of the public sector services such as childcare and elderly care provision. As amply proven by systemic feminism in theory and practice, it is the wide availability and accessibility of the latter that functions as a precondition for women's independence and advancement, both in the public and the private sector. In the literary field, the adoption of liberal feminism along with all its deficiencies and failings can be clearly seen in the popular textual approach that rests on the mere counting of the number of girl characters appearing in a text and on the ratio between the boy and girl protagonists. This de-substantiated approach does not help to cultivate the much needed critical consciousness on the part of teachers nor does it contribute to the social and contextualized gender awareness on the part of the young readers. The end result of such critical non-engagement with literary texts is the same one as reflected in and promoted by official policies in capitalist patriarchies on a state level. The point is to scratch the surface only, that is, to talk about gender without addressing the actual structural issues and therefore to keep capitalist patriarchies intact with a few concessions granted to upper-class women.

Keywords: socialist/systemic feminism, liberal feminism, children's literature, YAL, biological essentialism

V zadnjih dvajsetih letih smo v našem ožjem in širšem prostoru priča prevladi t. i. liberalnega feminizma, ki velja za enega osrednjih novodobnih ideoloških proizvodov kapitalističnega Zahoda. Liberalni feminizem obravnava patriarhat kot ahistoričen pojav, kot nekaj, kar naj bi obstajalo od pradavnine, to pa je evrocetričen pogled. Prikazuje ga kot obliko neravnovesja moči med moškimi in ženskami, ki naj bi izhajalo iz negativnega gledanja moških na ženske, njihove diskriminatorne obravnave in posledičnega drugorazrednega pozicioniranja žensk (Squires, 2000). Moške obravnava kot homogeno skupino, ki naj bi v teku zgodovinskega razvoja prevzeli osrednje položaje odločanja in upravljanja tako v javni kot v zasebni sferi, pri čemer naj bi za dosego tega cilja ženske odrinili na stran in zaklenili v zasebno sfero. Liberalni feminizem velja za etabliirano, uradno obliko feminizma na Zahodu, s katerim se izpodriva sistemski ali dialektično-materialni feminizem. Slednji namreč patriarhata ne obravnava ločeno od širših družbenoekonomskih silnic in ga posledično tudi ne abstrahira. Za razliko od liberalnega feminizma, ki patriarhat popreproščeno zvaža na raven konflikta med moškimi in ženskami, sistemski feminizem patriarhat razume kot eno od operativnih podmen in institucij širšega, eksploatacijskega sistema (Mies 1998). Preiskuje in razkriva strukturne vzvode njegovega nastanka in moderniziranega ohranjanja. Pri tem kaže, da je ohranjanje konstruktov maskulnosti in femininosti, različnostopenjskega institucionalnega pogospodinjstva in zaklepanja žensk v zasebno sfero (npr. kot le polovično zaposlenih mater), s tem pa njihovega strukturnega odstranjevanja, neposredno povezano z interesi kapitala in ne toliko posameznih moških, ki so tudi sami večinoma sestavni del prav tega eksploatacijskega ustroja (Kollontaj, 1982; Tomšič, 1978). Sistemski ali materialno-dialektični feminizem razkriva strukturne vzroke, ki botrujejo sistematičnemu odrivanju, s tem pa ustvarjanju drugorazrednosti in odvisnosti žensk od moških: čim večja je namreč stopnja pogospodinjnosti žensk in s tem podružinjanja reproduktivnega dela, tem manjši je odvod kapitala za potrebe kolektivno podprtega in ustrezno financiranega skrbstvenega in vzgojno-varstvenega dela v javnem sektorju. Temu ustrezna je zato še večja akumulacija kapitala oziroma stopnja pozasebljanja sicer skupno ustvarjenega dobrega v korist peščice ali t. i. zgornjega enega odstotka, iz česar izhaja, da so v kapitalističnih sistemih vzdrževanju institucionalnega patriarhata in konstruktov maskulnosti in femininosti prav zaradi svojih razrednih interesov zapisane tudi določene skupine družbeno visoko pozicioniranih žensk (Burcar, 2015). Za razliko od liberalnega feminizma, materialno-dialektični feminizem razume, da je patriarhat sistemski problem, ki ga torej ni mogoče zavajajoče reducirati na konflikt med posameznimi moškimi in ženskami, tj. izključno na raven predsodkov, stereotipov in negativne obravnave žensk. Kajti v slednjem primeru gre za zavajajoče mešanje jabolk in hrušk, torej posledic, ki so sicer sestavni del socializacije, z vzroki.

Liberalni feminizem počne prav to, zato je v svoji podmeni tovrstnemu družbenoekonomskemu eksploatacijskemu ustroju najmanj nevaren, če ne kar pisan na kožo: njegova politika je omejena na raven kvot in preštevanja žensk na

vodilnih položajih na dveh ozkih področjih, in sicer v politiki in v menedžmentu (predvsem v upravah družb javnega in zasebnega značaja), ter na formalnem diskurzu t. i. enakih možnosti namesto enakosti. Tako naj bi se domnevno doseglo ustrezno stopnjo enakopravnosti, ne da bi se dejansko naslovilo, še manj pa odpravilo dejanske strukturne vzroke, ki na kapitalističnem Zahodu in ob restavraciji kapitalizma v našem prostoru botrujejo novodobnim oblikam ohranjanja oziroma vpeljevanja in poglobljanja institucionalnih spon patriarhata. Gre torej za omejeno politiko: namen ni preizprašati, še manj pa odpraviti obstoječi kapitalistično-patriarhalni red (Squires, 2000; Moi 1999: 26), marveč, paradoksalno, le doseči večjo številčno reprezentativnost oziroma vidnost žensk znotraj obstoječega sistema, ki še naprej temelji na njihovi eksploataciji in družbenospolnem odruženju, tj. prikazovanju in pozicioniranju ženske kot manka, partikularnosti in odklona od univerzalnega (Irigaray v Lehtinen, 2014: 30). Tovrstne paradoksalne politike, ki temeljijo na biološkem esencializmu, se vse bolj odražajo tudi na ravni literarne kritike, kar s seboj prinaša številne nevarne pasti in zablode. V polju literarnega ter spremljajoče teorije in kritike je vse bolj prisoten samodeklarirani feministični pristop, ki temelji na preštevanju deških in deklisških likov kot tudi na preštevanju

spola pisočih, tj. na preštevanju števila avtoric oziroma avtorjev. Tovrstno statistično prečesavanje literarnih del kot tudi kanona otroške in mladinske književnosti glede na spol avtorja/avtorice naj bi po tej biološko deterministični logiki že samo po sebi služilo kot pokazatelj, ali gre za napredno in emancipatorno obliko mladinskega teksta besedila oziroma kanona. Po liberalno feministični logiki, ki stavi na kvotni sistem, naj bi torej veljalo, da čim večja kot je stopnja pojavnosti in s tem številčne zastopanosti deklisških likov oziroma avtoric, tem večja naj bi bila stopnja enakosti, saj naj bi to pričalo o izvitju žensk iz polja anonimnosti in nevidnega, s tem pa o domnevni oslavitvi patriarhata in redukciji prevlade moškocentričnega simbolnega reda.

Na tej točki se tovrstni pristop, ki temelji le na preštevanju likov in spola avtoric in ki ga literarna veda imenuje ginokritika (Moi, 1999: 84), ujame v lastno past. Posveča se le površinski statistiki, nikakor pa ne vsebini napisanega in izrečenega oziroma tega, kar je Toril Moi poimenovala »narava« napisanega oziroma ubesedenega (1989: 132) in na podlagi česar šele lahko govorimo o tem, ali gre za ozaveščevalno prebojno ali pa dejansko družbenospolno konservativno besedilo. Samo golo dejstvo, da gre za prisotnost deklisškega lika v besedilu, kot tudi dejstvo, da delo prihaja izpod peresa avtorice, torej še ne pomeni, da bo besedilo avtomatično delovalo kot oblika naprednega, še manj pa feminističnega teksta, to je, da gre za razkrivanje, preizpraševanje in preseganje hierarhično nastavljenih in utesnjujočih konstruktov maskulnosti in femininosti in na tem utrjenih neenakovrednih položajev moških in žensk. Pri vztrajanju literarne kritike samo na preštevanju deklisških likov in avtoric gre torej za izrazito »apolitičen« fokus: zagovarja pripustitev deklisških likov v besedilne svetove, kar naj bi delovalo kot avtomatičen pokazatelj rahljanja in celo razkrajanja patriarhalnega reda, a na način, ki patriarhalnega simbolnega reda dejansko ne pre-

“

Rad berem

knjige, da jih lahko potem pospravim na polico.

Miha, 6 let

”

izprašuje, marveč ga lahko nasprotno in prav pod krinko uvajanja deklinških likov jemlje za danost in celo neizprašano obnavlja in utrjuje.

Šolski primer tega je svetovna uspešnica izpod peresa britanske avtorice, ki je krojila literarno socializacijo mladih na prehodu v 21. stoletje. Za serialko Harryja Potterja je značilno, da za enega od osrednjih likov postavlja deklenco Hermiono, a na način, da njeno vlogo neprestano krči in razveljavlja, potiskajoč jo v drugorazredno in dečkom podrejeno, podporno vlogo. Hermioni besedilo podeljuje vidnost, a le tako, da jo neprestano onemogoča in onesposablja v razponu njenega delovanja. To počne predvsem tako, da razveljavlja domet in pomen njenega znanja, od katerega je sicer odvisno delovanje deških likov (Burcar, 2007). Hermionino izkazovanje njenega znanja, še zlasti če ni tiho in podporno vgrajeno v napredek in končni uspeh osrednjega deškega protagonista, je vedno prikazano kot moteče, pretirano ambiciozno in vsiljivo ter kot nepravdo, samo piflarsko znanje, kar naj bi deklenco upravičeno postavljalo na drugi tir. Besedilo Hermiono pripusti v deški krog, a le pod pogojem, da bo vedno govorila s »šibkim« ali »krotkim glasom« (Rowling, 2003: 293) in na tej ravni, podobno kot učiteljica McHudurra, tudi ostala. V besedilnem svetu Harryja Potterja zato Hermionino razvrednoteno in domnevno neuporabno, izključno papirnato znanje, ki pa je njena osrednja odlika, dobi oznako drugorazrednosti in nepomembnosti tudi v izjavah deklence same, kar preraste v obliko samopomanjševanja in samoprestavljanje v polje iracionalnosti ter s tem povezanega odstopanja osrednjega prostora izključno deškim likom. Hermiona tako za Harryja pravi: »Pomisli, kaj si že vse storil! /.../ Harry, izjemen čarovnik si, veš.« (Rowling, 2003: 281), medtem ko zase pravi: »Jaz samo veliko berem in mogoče sem tudi bistra, ti pa si tako /.../ pogumen« (Rowling, 1997: 220). Podoben način pripuščanja in hkratnega pomanjševanja ter brisanja veljavnosti ženskih likov velja tudi za odrasle ženske v tej serialki, predvsem tiste s poklicem, ki torej nastopajo v javni sferi. Te ženske so v besedilni svet *Harryja Potterja* vse po vrsti pripuščene kot moteče in nezaželene ali pa kot odvečne in nevarne pojavnosti, razen če kot npr. podravnateljica McHudurra ne delujejo le kot podporne in poslušne izvajalke nalog, ki jim jih nalagajo in zanje definirajo njihovi sokolegi ali nadpostavljeni. Slikane so kot nevedne, miselno odsotne in nesposobne ali pa kot manipulativne, avtoritativne in zaupanja nevredne posameznice, ki se jih v izteku zgodbe upravičeno in zaslužno odstrani. Besedilo jih neprestano gneta za obliko pojavnosti, ki za razliko od njihovih moških kolegov »grenijo življenje drugim ljudem« in na vsakem koraku povzročajo težave, vnašajoč kaos in komajda popravljivo škodo zaradi pomanjkljivega znanja ali pa pretirane ambicioznosti. Večina nevarnosti, ki jih popisuje J. R. Rowling v prvih petih delih in ki ogrožajo delovanje Ministrstva za čaranje, tako izvira iz nepremišljenih dejanj in napak poklicno udeležujočih se žensk, kot so npr. vsiljiva in potvarjajoča novinarka Rita Skeeter, neumna in nesposobna Bertha Jorkins ter pomanjkljivo izobrazena in nevedna učiteljica vedeževanja. Vse veljajo za nemogoče »zoprnice« (v izvorniku »horrible wom[e]n«), nad katerimi naj bi Harry in preostala družina upravičeno vihala nos in proti njim kovali zarotniške načrte. Bertha Jorkins je denimo edina ženska, ki jo v prvih petih nadaljevanjih premore Ministrstvo: slikana ni le kot moteče čenčava, ampak zaradi tega tudi kot oblika družbenega bremena in nevarnosti, saj zaradi svoje miselne odsotnosti, brbljavosti in nelucidnosti ministrstvu in celotni

družbi, ki jo ta zastopa, lahko v vsakem trenutku prizadene resno škodo. Tovrstnega načina portretiranja, ki deluje na ravni obnavljanja in utrjevanja konstruktov maskuliniteti in femininosti, pri čemer iracionalnost in le intuitivnost, kaotičnost, čustvenost, labilnost in krhkost pripadajo polju femininega (Lister, 1997: 69), moški liki niso deležni. Ravno nasprotno, besedilo jih postavlja v položaj vedežev in analitičnih opomenjevalcev obstoječega reda:

»Si slišal, da še zmeraj pogrešajo eno izmed čarovnic z ministrstva?«

/.../

»Ah, Bertho še predobro poznam,« je nejevoljno zavzdihnil Sirius. »/.../ že v mladih letih je bila nemogoča – *zoprno radovedna, bistra pa nikakor*. Zelo nezdrava kombinacija. Po mojem bi jo *bilo zelo lahko zvabiti v past*.« (Rowling, 2001: 280–281)

»Bistra res ni bila, za čenče pa je imela naravnost izjemen spomin.« (Rowling, 2001: 447)

»To jo je vedno spravljalo v težave. Nikoli ni znala držati jezika za zobmi. Povsem razumljivo je, da za Ministrstvo predstavlja nevarnost.« (Rowling, 2000: 462)¹

Besedilo tako ženske like s poklicem pripušča v simbolni red, a le zato, da bi jih skladno s patriarhalno paradigmo inkorporiralo kot robne pojavnosti, kot nekaj, kar predstavlja in še naprej obstaja na robu družbe, jedro katere ostaja moškocentrična združba, okoli katere se vrtijo dejanja deklinških in ženskih protagonistk. Besedilo torej v svojo sredo pripušča deklinške in odrasle ženske like, a le zato da bi jih stereotipno diskreditiralo in ukrotilo ali pa izvrglo. Serialke *Harryja Potterja*, ki jih je torej napisala ženska in so prepredene tako z odraslimi ženskimi liki kot z reprezentativnim naborom deklinških, osrednjo deklinško protagonistko in odrasle ženske sicer pripuščajo in vgrajujejo v svoj besedilni svet, a samo kot utelešenje femininosti, prav in le zato, da bi jih v istem hipu že razveljavila in odstranila ali povsem utišala. Zato govorimo o simbolni vključitvi, ki parazitira na perpetuaciji konstruktov femininosti in maskuliniteti ter posledično na obnavljanju in naturalizaciji patriarhalnega simbolnega reda. Če sklenemo, kot razčlenjeno dokazujemo na tem primeru: pisanje, osredotočeno na ženske like, izpod peres ženskih avtoric ni avtomatično napredno, kaj šele feministično prebojno in nadalje tudi transformativno presežno. In sicer v smislu, da paradigme patriarhalnega reda ne le razgalja, marveč da bi bilo sposobno tudi ponuditi drugačne oblike bivanja in delovanja tako deških kot deklinških likov, ki bi presegali maskulino

1 Naš prevod po izvorniku, ki se na tem mestu glasi: »... the Bertha I knew wasn't forgetful at all – quite the reverse. She was a bit dim, but she had an excellent memory for gossip. It used to get her into a lot of trouble, she never knew when to keep her mouth shut. I can see her being a bit of a liability to the Ministry of Magic ...« (2000: 462, naš poševni tisk). Slovenski prevod tega ne prinaša. Prevajalec ta del preprosto izpusti, kar ni edini tak primer, in za nameček ponudi povsem drugačen opis dogodkov, s čimer hote ali nehoče zabiše stopnjevani seksizem v izvorniku: »Bistra res ni bila, za čenče pa je imela naravnost izjemen spomin. *Prepričan sem, da na ministrstvu prav zato ni bila najbolj priljubljena in se je Malhaarju ni pretirano mudilo iskati*.« (2001: 447, naš poševni tisk)

in feminino utesnjujoče in posledično neenakovredno nastavljenе pozicije in vloge.

Psevdofeministična literarna kritika, ki za svoje metodoško orodje jemlje preštevanje likov po spolu, je oblika biološkega esencializma. Z njo se ne samo ohranja in prikriva dejansko delovanje, s tem pa razumevanje ideologije drugosti, patriarhata, maskulnosti in femininosti kot družbeno nastavljenega pozicioniranja, ki jih ta kritika ne naslavlja, še manj pa implodira in presega, marveč se prav glede na ponotranjeno in nepreizprašano ideološko prepričanje avtorice ta ideologija celo naturalizira in posodobljeno pogloblja. Kot nazorno dokazuje naša polpretekla in danes vse bolj prezrta dediščina jugoslovanske mladinske in otroške književnosti, ni pravzaprav spol avtorja ali avtorice tisti, kot tudi ne spol ali številčna zastopanost ospoljenih likov tista, ki določa, ali govorimo o družbenospolno ozaveščenem in morebiti tudi prebojnom delu, marveč sam nazor kot tudi politična drža in s tem posredovano gledanje, ki se pretaka od piscočega subjekta k literarnim likom in od tod do bralstva.²

Nazoren primer tega je roman *Lude li devojke* (1975) izpod peresa avtorja Vladimira Carina. Odvija se v kobilarni Lipica, v njem pa prevladujejo izključno deški in moški liki, z enim samim dekliškimi likom, zaradi česar bi po biološkometrični shemi, ki temelji na preštevanju likov in avtorjev po biološkem spolu in ki jo zagovarja liberalni feminizem v polju literarnega, to delo veljalo za moškocentrično in patriarhalno. Vendar pa v tem romanu, namenjenem starejši osnovnošolski populaciji, na ključnih mestih, kjer poteka izmenjava svetovnonazorskega gledanja in ga avtor spretno vgrajuje v pogovore o lipiški kobilarni in skrbi za konje, beremo, da npr. deklica v skrbi za zapuščeno mlado veverico razmišlja tudi o vlogah deklic in dečkov. Za njih pravi, da je »po pedagoški plati izjemno slabo, da se deklicam še vedno daje za igračo punčke, dečkom pa kavbojske hlače in pištole s smodnikom v kapsulah. Prepričana sem, da se morajo otroci naučiti tako nežnosti kot hrabrosti ...« (Carin, 1975: 245) Iz tega nastavka pogovor preide na materinstvo, pri čemer eden od moških likov šablonsko ugotavlja, da so »naloge materinstva pravadne«, kar osnovnošolka izpodbija s preprostim, a jasnim odgovorom: »Da, a le v biološkem smislu, sociološko namreč ne« (245). Enak ozaveščevalni naboj pa nosijo tudi moški liki, saj je v nekaterih drugih situacijah prav deklica tista, ki še zapada naučenim in še nepreizprašanim konservativnim stališčem. To je razvidno v primeru, ko pogovor nanese na določanje starosti konjev: nekateri konji naj bi zaradi fizičnih naporov, ki so jim podvrženi, ostareli prej kot drugi. To je razvidno tudi iz gub na njihovem čelu. Na tej točki se pogovor preusmeri h konstruktom lepote, ki v patriarhalnem simbolnem redu obvladujejo načine gledanja in ovrednotenja moških in žensk. Tako deklica pravi, da je nekje prebrala, da »gube moškega polepšajo, žensko pa naredijo za grdo« (Carin, 1975: 140). Odrasli moški lik razblini to umetno dihoto-

mijo femininosti in maskulnosti, ki moške na tem mestu postavlja za modre, ženske pa samo za pasivni objekt gledanja (ta mora utelešati mladostniško nezrelost z neprestano imitacijo gladke, tj. mladostniške kože), z navidezno preprosto, a dejansko kompleksno demontažo mita lepote: »Tako govorjenje je krivično do žensk« (ibid.). In dekliški lik, deležen emancipatornega poduka s strani razsvetljenega moškega lika, preide k zaključku, da se z izrečenim lahko le strinja, saj samo sebe vidi kot »emancipirano dekle« (ibid.).

Psevdofeministični literarnokritični struji, ki temelji samo na statističnem preštevanju biološkega spola avtorjev/avtoric in literarnih likov, se danes ob konservativnem protitudaru in porastu t. i. ženskega pisanja za ženske v obliki postfeminističnega oživljanja romantičnega žanra pridružuje t. i. postfeministično pisanje, ki je osrednja oblika etabliranega pisanja o ženskah in za ženske. Prelomni trenutek zaznamuje *Dnevnik Bridget Jones*, naseljuje pa se v celo vrsto pisanja, namenjenega mlajšim ženskam in najstnicam. Osrednja nit teh žanrov je povrnitev in zagovor konstrukta femininosti, torej šibkosti, nebolgljenosti, odvisnosti kot vrline in celo oblike opolnomočenja za ženske (McRobbie, 2009), pa čeprav gre v resnici za utrjevanje položaja nemoči, šibkosti, odvisnosti in predvsem ženske kot potrošniškega objekta in konsumenta. Avtorice tega postfeminističnega vala so danes ene izmed najbolj prepoznavnih literarnih znamk in merilo uspešnosti žensk v literarnem svetu: njihova vidnost in uspeh sta svojevrstni obeležji tega, kar je s politiko kvot zasejala liberalna feministična politika, ki stavi na preštevanje biološkega spola avtoric, ne da bi se posvečala sami vsebini ali naravi povedanega.

Tako se statistično merjenje prisotnosti žensk kot merila in kazalnika ženske emancipacije in enakosti spolov dokončno razkrije kot kozmetična, biološko esencialistična in kontraproduktivna metoda. Njen smisel je ohranjanje in nadaljevanje patriarhalnega statusa quo, saj osnovne postavke kapitalistično-patriarhalne paradigme ostajajo ne le nepreizprašane, ampak celo rehabilitirane in na novo utrjene. To pa v širšem družbenem kontekstu sovпада s politiko kvot, tj. vključevanja določene skupine že visoko umeščenih žensk na menedžerske in politične funkcije, ob sočasnem krčenju in razgradnji javnega sektorja, s tem pa tudi dostopnosti in razpoložljivosti javnega varstva kot tudi oskrbe starejših. To namreč deluje v škodo večine preostalih žensk, in sicer tudi in prav ob podporni taktirki tistih žensk, ki so kvotno pripuščene na osrednje ali podperne položaje menedžerskega in političnega odločanja. Na Zahodu to pomeni novi val odiranja večine žensk v zasebno njihovih domov ob že tako okleščanjem javnem varstvu, neplačanih in podplačanih porodniških in dolgotrajnih starševskih dopustih, ki jih izriva s trga dela, s tem pa seveda tudi z morebitnih menedžerskih in drugih vidnejših položajev. V našem prostoru pa je ta razgradnja na podlagi uradno vodenih politik in ukrepov, ki jih narekuje EU in širše domači in tuji kapital, povezana s sistemskim potiskanjem večine žensk na raven prej, za časa socialističnega feminizma, nezaslišane, strukturno poustvarjene drugorazrednosti in odvisnosti. In sicer se to odvija prav na račun uvajanja dela na domu in polovičnega delovnega časa za matere, vse večje cenovne nedostopnosti in podhranjenosti tako javnega varstva otrok kot tudi starejših, da o klestenju starševskih nadomestil za varstvo otroka in dostopa do kontracepcije ter

2 Dejstvo, da je naša polpretekla knjižna produkcija to znala ne le nasloviti, ampak tudi razčlenjeno in sistemsko razrešiti, danes pa je tako rekoč pozabljena in izključena iz literarnega kanona, je zaskrbiljujoče. Še toliko bolj v luči dejstva, da tovrstna literatura vse bolj izginja tudi iz javnih knjižnic, nadomešča pa jo po letu 1991 vse bolj anglosaška komercialna literatura. Ta s seboj prinaša izrazito konservativno pojmovanje družbenega spola, zaradi česar lahko tudi govorimo o svojevrstni regresiji v našem prostoru. Zato smatramo, da je primerjalna sopostavitev preteklosti in sedanjosti, tj. novodobne anglosaške tržne uspešnice in avanturistične pripovedi iz obdobja naše jugoslovanske književne produkcije za otroke in mladino osnovni del samorefleksije. V tej luči na tem mestu tudi uvajamo to pri-
merjavo.

pravici do splava ne govorimo. S politiko kvot se ustvarja navidezen občutek napredka, ki temelji na individualnem domnevnem uspehu peščice žensk, a ta poteka na račun onevidenja, podrugotenja in vse večjega strukturnega pogospodinjenja večine preostalih, katerih sistemsko krojena usoda v imenu preštevanja žensk na vidnih položajih tako postaja skrita in prikladno umaknjena v ozadje. Še več, poudarek na politiki kvot, ki omogoča karierno napredovanje le peščici žensk na račun vseh preostalih, prik-

riva strukturno vodene procese pogospodinjenja večine žensk in nas obenem zmotno in zavajajoče prepričuje, da je ob vsesplošni regresiji in poslabšanju položaja žensk v našem prostoru ta danes boljši, kot je nekoč bil. Seveda, v kolikor simbolično priključevanje žensk na vodstvene položaje jemljemo za merilo splošne emancipacije, ki to ni, in omejeni, zgolj individualni uspeh peščice zavajajoče preinterpretiramo kot sistemski uspeh celote, ki to nikakor ni.

VIRI IN LITERATURA

Burcar, L. (2007). Novi val nedolžnosti v otroški literaturi: Kaj sporočata Harry Potter in Lyra Srebrnosta. Ljubljana: Sophia.

Burcar, L. (2015). Restavracija kapitalizma, repatriarhalizacija družbe. Ljubljana: Sophia.

Carin, V. (1975). Lude li devojke: povest o jednom letovanju u Lipici. Beograd: Beogradski izdavačko-grafički zavod.

Kollontaj Michajlovna, A. (1982). Ženska v socializmu. Ljubljana: Republiška konferenca ZSMS.

Lehtinen, V. (2014). Luce Irigaray's phenomenology of feminine being. New York: Sunny Press.

Lister, R. (1997). Citizenship: feminist perspectives. Houndmills: Macmillan Press.

Mies, M. (1998). Patriarchy and accumulation on a worldwide scale: women in the international division of labour. London: Zed Books.

Moi, T. (1989). Feminist, female, feminine. V: The feminist reader: essays in gender and the politics of literary criticism. New York: Basil Blackwell.

Moi, T. (1999). Politika spola/ teksta. Ljubljana: Literatura.

Register, C. (2011). American feminist literary criticism: a bibliographical introduction. V: Feminist literary theory. A reader. Ur. Mary Eagleton. Oxford: Wiley-Blackwell.

Rowling, J. K. (1997). Harry Potter. Kamen modrosti. Ljubljana: Epta.

Rowling, J. K. (2000). Harry Potter and the Goblet of Fire. London: Bloomsbury.

Rowling, J. K. (2001). Harry Potter. Ognjeni kelih. Ljubljana: Epta.

Rowling, J. K. (2003). Harry Potter. Feliksov red. Ljubljana: Epta.

Tomšič, V. (1978). Ženska, delo, družina, družba. Ljubljana: Komunist.

Squires, J. (2000). Gender in Political Theory. Cambridge: Polity Press.